

Dr. Korbuly Imre.

Midőn a hetvenes évek első felében dr. Korbuly Imre a magyar közjogról írt művét közrebocsátotta, — rendszeres, a magyar államjog egész anyagára kiterjedő újabb munka Cziráky, Virozsil és Récsi művein kívül nem létezett, s az örmény születésű Korbuly Imre egyszerre közjogi irodalmunk legjelesebb szerzői sorába emelkedett, maig is egyetemi használatban levő könyvével; melyben ő a korábbi rendszeres művek, egyes államjogi kérdésekről jogtudósaink legjelesebbjei által írt monografiák, értekezések és vitairatok fejtegetéseire is tekintettel volt; s azokat könyvészetileg rendszeresen egybefoglalta.

Sőt azóta is, hogy Korbuly műve megjelent, alig egy pár ily rendszeres munka látott még napvilágot e kiválólag hazai szakában a jogtudománynak s a Korbuly után következett Boncz-, Kiss- és Nagy-, Horváth-

és Mariassy-féle közjogon kívül újabbi rendszeres tárgyalását a magyar államjog egész anyagának maig sem birjuk.

Cziráký latinul írt magyar közjogának megjelenése óta tehát mindössze a fentebb elősorolt munkák foglalják magukban többé-kevésbé a magyar államjog egész rendszerét, s e művek szerzői sorában is (közelismerés szerint) méltó helyet foglal el a jeles magyar-örmény jogtudós: Korbuly.

A hazai közjogi és közigazgatási irodalom egyik legkiválóbb, úttörő művelőjének és a nagyhirű kolozsvári volt egyetemi rendes tanárnak, Korbuly Imre dr.-nak arcképét és életrajzi adatait mutatjuk be olvasóinknak.

A feledhetetlen emlékű tanár nagybátyjának, nagyreményű fiának és egyik jó ismerősének baráti kezeiből vett arcképhez és adatokhoz csatolva saját jegyzeteimet, a tisztelt Szerkesztő úr engedelmével, mint legelső teszem közzé az alábbi hiteles életrajzi vázlatot azon tudatban, hogy annak fakulásra váró sorai világot fognak vetni az elhunyt lángelme fényességére.

Korbuly Imre 1844. nov. 9-én született Nagy Dersidán (Szilágyvármegyében). Atyja, vitézségi éremrenddel kitüntetett részese volt az 1848-as nagy időknek. Fiát kezdettől gondos nevelésben kívánta részesíteni, azonban e szándéka 1853-ban beállott munkaképtelensége folytán megghiúsult s így a jelzett időtől a szorgalmas fiú neveltetését atyai nagybátyja Korbuly Lázár vette kezébe, ki fogadott fiát előbb Debreczenben a kegyesrendieknél, majd Nagyváradon, majd ismét Debreczenben taníttatta, hol is 1861. jún. 30-án az ev. ref. főcollegiumban dicséretes érettségi vizsgálatot tett, mi azonban természetesnek is látszott; mert Korbuly már mint negyedik gymnasiális osztályú tanuló meglepte tanárait egy hírneves dolgozattal, mint felsőbb osztályú tanuló pedig Teleki és Széchenyi halálára írt politikai költeményeivel vonta magára a figyelmet. Érettségi vizsgálatát után pappá akart lenni s mint nagyváradi papnövendéket Nogáll kanonok ajánlatára a budapesti hittudományi karhoz küldötték. Betegeskedése miatt a papnöveldei pályát abbahagyta s

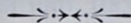
a budapesti egyetemen a jogi tanszakra iratkozott be, hol is mint harmad éves joghallgató 1863-ban történelmi fejtegetésekben bővelkedő közjogi pályakérdést nyert meg, melynek megírásához Pauler Tivadar saját nagybecsű könyvtárát bocsátotta rendelkezésére. Befejezván jogi tanulmányait 1868. szept. 29-én a győri akadémiához tanársegéddé és könyvtárnokká nevezték ki, 1869. júl. 14-én ugyanoda helyettes rendkívüli tanárnak, 1869. nov. 19-én a tudori oklevél kiérdemlése után pedig ezen minőségben a pozsonyi jogakadémiához helyezték át. 1870. márc. 10-én ugyanitt nyilvános rendkívüli, 1871-ben pedig rendes tanár lett. 1871-ben okt. 5-én a létesült kolozsvári kir. tudomány-egyetem rendes tanárává neveztetett ki s mint ilyen az említett év okt. 19-én tette le a hivatalos esküt. Ezen időtől kezdve 1876. évi márczius 5-én bekövetkezett haláláig a kolozsvári egyetemen tanította a magyar közjogot és magyar közigazgatási jogot.

Hogy mily fényes sikerrel működött Korbuly a tanári pályán, azt legszebben igazolhatják nemcsak az országban szétszórva élő kiváló jogásztanítványai, hanem irodalmi művei is, melyekből igazán maradandó emléket biztosított nevének. „Közjog“-át 1871-ben tette közzé oly kelendőséggel, hogy a következő évben új kiadást kellett abból sajtó alá rendeznie. E kiadást újabb meg újabb átdolgozás követte annyira, hogy még ma is, majdnem 20 évvel a szerző halála után, a Korbuly név ott ragyog a magyar közjogi tankönyvek homlokán és említetik e név nem egyszer a magyar parlamentben is a közjogi fejtegetéseknél. Nem kevésbé nevezetes Korbulynak 1868-ban megjelent és akadémiailag koszorúzott következő pályamunkája: „A báni méltóság tekintettel horvát-, dalmát- és tótországi, nem különben a szörényi, bosnyákországi, a macsói, sói, ozorai, bronchi, kruchói, bolgárországi, nándorfehérvári, zreberniki, jajejai, szabácsi és szerémi bánóságok történelmi és közjogi viszonyaira.“ E művét szerző hálás kegyelettel az őt felnevelő nagybátyjának ajánlotta. E két munkáján kívül pár jogi értekezés és több vers jelent még meg tollából, mely utobbiak a szép-irodalmi lapok hasábjain láttak annak idején napvilágot.

A tanszéken szigorú, de igazságos, a közéletben leereszkedő, de bizalmat keltő, az irodalmi téren pedig kimagasló tanár 1876. márczius 5-én hunyt el élte 35-, tanárságának 8-, házasságának 7-ik évében, mélyen elszomorítva az egyetemet, — mely arczképét olajba festetten őrzi, — a már időközben elhalt özvegyet és a már felnevelkedő árva gyermekeket. Korbulyról az 1861-ben érettségi vizsgálatot tett tanulótársak 1881-ben, a husz éves találkozás emlékére kiadott Emlékkönyben azt irták, hogy „jelen emlékkönyvünk körét túlhaladná elhunyt jelesünk társadalmi állásáról és irodalmi működéséről kimerítőleg megemlékezni; ez úgy is közönségesen tudva van. Ennélfogva kötelességünknek tartjuk csak annak megemlékezésére szoritkozni, hogy halálával legjelesebb társunkat veszítettük el.“

E sorokat több mint 10 év után mi is ismételjük, azon hozzáadással, hogy jó emlékét mindig tiszteletben fogjuk tartani s azon leszünk, hogy kimagasló alakját a törekvők elébe követendő példányképül állítsuk!

Dr. Gopcsa László.

Emléksorok.

(K. Z.-hez).

— Pátkánián Ráfáel. —

Ne képzeljétek ám, hogy én talán,
Sohajtozom a dicsőség után;
Vagy tapsra vágyom, mit nyújt a tömeg,
Ez sértené csak büszkeségemet

Igen, hisz lantom bűvös ereje
Érző szivekből könyt csepegtete,
Mig másokat vígságra indita,
Ábrándot, álmot el-el oszlata.

Miért? oh azt egy mély titok fedi;
Hát mért nyílik a rózsa szirma ki?
Forrás, mely támad ott a hegytetőn,
Mért fut zajongva át a zöld mezőn?

Zephir, a mely lenget falevelet,
Mért hogy suttogva int üdvözetet?
A csalogány mért zengi bájdalát,
Bokor tövénél húzva meg magát?!

Simay Gergely.

Örményországon keresztül.

— A travers l' Arménie russe, Paris, 1893. —

III.

Erivánból látogatást tettek utasaink Örményország egykoron híres városaiban, Erovántásádban s Erovántágérdben, az Araxes és az Arpazsaj egyesülésénél; megpillanthatták a távolból az ősrégi Ármávir várának romjait, aztán ama fensikoknak vették utjokat, melyek a Gok-tsai tava fölött uralkodnak.

A vulcanicus karmi-i völgyön át eljutottak a híres keghárti kolostorhoz, melynek egy meredélyes sziklán való megpillantásakor méltán törtek ki csodálkozó felkiáltásban utasaink. Keghárt, melynek alapítását Világosító szent Gergelynek tulajdonítja a hagyomány, manapság is püspöki székhely. Legérdekesebb részét a sziklába vágott helyiségek képezik, a melyek élénken emlékeztetnek az indiai földalatti templomokra. Örményország minden vidékéről ide sereglenek a zarándokok, keresztények és muzulmanok egyaránt s könyörgésekből, énekből és táncból álló ünnepségeik felejthetlen benyomásokat hagytak vissza Chantre és neje lelkében.

Kéghárt elhagyása után több mint háromezer méternyi magasságig szakadatlanul emelkedik az út. Kurd tanyák egész sorozata szegélyezi, a melyek igen alkalmas tárgyakat szolgáltatnak Chantre-nek anthropologiai tanulmányai folytatására. Allah-Safragának, a nagy kurd főnöknek sátorából annak tőszomszédságában egy szegény pásztor nedves lakóhelyét keresték fel; majd sok viszontagság után megpillantották elvégre a Gok-tsai kék vizeit.

A perzsák „édes tó“-nak, az örmények a „kéghárti tenger“-nek, a törökök „kék tenger“-nek nevezik a Gok-tsait s szép azurkékben játszó hullámai meg is érdemlik ezt

az utóbbi elnevezést. Alig lehet meglepőbb látványt képzelni ennél az 1370 kilométert elborító víztömegnél, a melyet mintegy kétezer méternyi magasságban medenczeszerű porphyrközet fog körül. Partjain itt-ott vulcanicus kúpok emelik fejeiket a magasba. Több folyó és patak ontja vizeit a Gok-tsaiba; belőle azonban csak egy indul tovább, a Zanga, hogy megöntözvén az eriván-i sikot, csatlakozzék az Araxeshez. A tó partjain romba dől kolostorokon akad meg az utazó tekintete, északnyugati végpontján pedig, a híres Seváng szigeten, a Máriám hercegnő által alapított templom mellett kilencz század óta nevezetes zárda áll, melyben egy érsek és több szerzetes örökös némaságban anachoreta életet él. A nép azt tartja, hogy ezek a szerzetesek nagy bűnökért vezeklenek ebben a mélabús magányban, elválasztva a sziget által minden földi dologtól, a hol csak a porphyr hegyekről alászálló viharok nyújtanak monoton életüknek némi változatosságot...

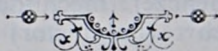
Novo-Bayazidban bucsút vett a karavántól Chantre és neje. Kocsin szállottak le az Akstapha-tsai csodálatos völgyének mentén Dilijan felé, hogy elérjék a Tiflisnek robogó vasutat.

Egy heti pihenő után meglátogatták nyugati Georgiában Akhaltzikhot, melynek örményekből és zsidokból álló lakossága igen érdekes és vonzó tárgyat szolgáltatott a további tanulmányaikhoz. Még befejezetlen úton tértek vissza, mely a Zekar hegy ormán, 2660 meter magasságban vonul át, a honnan megragadó panorama nyílik a környező bérczekre. Rionból vaspálya vezet Batumig, a hol az európai élet komfortja váltotta fel Chantre és neje öt hónapi utazási fáradalmait.

Utazásuk folyamán kiváló figyelmökre méltatták a lakosságnak női részét is. Chantrenének alkalmá nyílt több száz örmény, tatár és kurd hölgyet, köztük előkelő családok tagjait is közelebbről megfigyelni s rajtuk anthropometricus méréseket tenni. Sőt hosszas rábeszélés után azt is megengedték a „frank“ asszonynak, hogy lefényképezze őket. Közléseink záradékaul álljon itt, a mit az örmény nőkről jegyzett fel könyvében:

Jobbára magas termetűek szabályos szép vonásokkal s nagy finomsággal mosolyukban s ajkaik kifejezésében. Magas fokát a fogékonyságnak tanusítják a nevelés jótékonyosságai iránt; előbbkelő családok nagy költséggel neveltetik fiatal leányaikat; vannak köztük olyanok is, a kik Európába jönnek, s Oroszországban egyetemi tanulmányokat végeznek. Nem csoda, ha erkölceik és szokásaik is mind európaiasabbakká lesznek. Meglátszik ez öltözködésükön is; egyes központi városokban már csak a fejtakarót tartották meg a régi viseletből. Egyik jellemző vonása a régi örmény szokásoknak, hogy a száját szalaggal takarják el jeleül a csöndnek és alázatosságának, a melyet házaikban meg kell őrizniök a fiatal asszonyoknak. Egyes örmény asszonyok készebbek lennének inkább meghalni, semhogy levegyék a takarót fejükről vagy állukról. Ez a szokás több ízben már az állnak eltorzulását, atrophiját is maga után vonta.

Dr. Molnár Antal.

Üzenet egy örmény lánynak.

Tudom én azt bár nem mondod,
Mi az a te nagy bánatod,
Rózsarczod mért halovány,
Mért van bú szemed sugarán,
Tudom én azt barna leány.

Ne mond nekem mégis tudom,
Hogy a szived beteg nagyon,
Nem érdemli meg a hűtlen,
Hogy sírasd egy hosszú éltlen,
Törüld le a könnyüd szépen.

Hogy ne szánjon senki végre,
Ha a szived szakad érte,
Tanulj szépen lemondani,
Megtört szívvel mosolygani,
Lemondani... felejteni...

Sallak Róza.

Ókori örmény nemzeti énekek*)

A „Hántesz Ámszoreá“ bécsi örmény lap hasábjain gyakran találkozunk a tudós Vetter, német armenista német nyelven megjelent örmény irodalmi dolgozatainak örmény fordításaival.

Mult év elején jelent meg egy német folyóiratban a sokoldalú ismerettel bíró armenistának egy újabb műve, vagy helyesebben értekezése az ókori örmény nemzeti énekekről, mely nemsokára a bécsi mechitháristák említett folyóiratában is megjelent örmény fordításban.

Őseink énekeiről és regéiről, mint maga Vetter is mondja, már előbb sokan irtak; s többek között különösen Mègêrdics Eminnek 1840-ben kiadott „Örményország ókori mondái“ czimű munkáját említi, mely műről 1852-ben a „Journal Asiatique“ lapban Dulaurier francia armenista hosszabb tanulmány**) irt; e tanulmány után ismerte meg Vetter, Emin munkáját. Főlemlíti még Vetter továbbá a velencei mechitháristák szerkesztése alatt álló „Pázmáveb“ (Polyhistor) szintén az ókori örmény népekekről szóló közleményeit (1850. decz. és 1851. jan.), úgy szintén Cánhêrgián József bécsi és Zárbhánáleán Kárekin velencei mechithárista atyák becses örmény irodalomtörténeti munkáit, melyek hasonlóképen bő adatokat nyújtanak az ókori örmény népdalokról. Nem került ki Vetter figyelmét Langlois francia armenista „Örményország ó- és újkori történetirőinak gyűjteménye“ (***) czím alatt irt munkája sem, melynek előszava szintén bőven értekezik e tárgyról. Vetter armenista ismerte az újabb kiadások közül Emin-nek „Chorenei Mózes és az örmények ókori regéi“ orosz nyelven irt művét is, melyet később Chálátheáncz Krikor örmény fordításban is kiadott

*) Die nationalen Gesänge der alten Armenier, Theologische Quartalschrift, Tübingen.

**) Études sur les chants historiques et les traditions populaires de l'ancienne Arménie, d'après une dissertation de M. I. B. Emin. Journal Asiatique, 1—54 lap.

***) Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie. Paris, 1867—1869.

Tifliszben 1886-ban. Főleg e műnek tulajdonítja Vetter minden érdemét.

Minthogy az örmény népdalokat csaknem kizárólag Chorenei Mózes „Nagy-Örményország története“ *) tartotta fenn számunkra, szükségesnek tartja Vetter részletesen szólni Choreneiről és művéről, mit azonban mi e helyen annál is inkább mellőzhetünk, mivel Choreneiről az „Armenia“ hasábjain elég kimerítő adatokat találhatunk. Choreneiről szólva többek között ezeket mondja: „Chorenei Mózes a nép ajkán fönmaradt mondákat, regéket és énekeket összegyűjtötte és eme gazdag le nem irt forrásokat fölhasználta nemzete régebbi történetének megírásához.“

Chorenei az örmény mondákat kétféle alakban vette át :

1) Mint szájról szájra fönmaradt száraz hagyományt ; s a hagyományokat akként gyűjtötte össze, a mint azokat az öregek neki elbeszélték. „Miután mindent rendbeszedtem, — mondja Chorenei első könyvének 19-ik fejezetében — elő fogom sorolni számodra e könyvben nemzetünk őseit és nagy férfait, a róluk szóló elbeszéléseket és azok tetteit anélkül, hogy azokba valami önkényest vagy illetlent belészönék ; hanem csak azt, a mi a könyvekben, úgy szintén böles és itéleterős férfiak beszédeiben van, melyekből törekedtem igazsághiven ókorunk okmányait kiszedni és összegyűjteni.“

Első könyvének hatodik fejezetében pedig ezeket olvassuk: „Azzal, hogy ezen elbeszélések valók vagy hamisak, nem törődöm. De hogy mindazt megtudjad, a mi a hír-hagyományban és könyvekben találtatik, — általveszek mindent e munkába.“

Másutt ismét világosan utal az öregek tanúságaira, kiktől kérdezősködött. „És most felhozom a csodálatos aggastyán elbeszélését, — mondja Chorenei második könyvének 74-dik fejezetében, — ki így szólott: Őseim idejében, szokás szerint, a fiú az apától vette át a szó-hagyomány olyan elbeszéléseit...“

*) Chorenei Mózes, Nagy-Örményország története. Eredeti örményből fordította és magyarázó jegyzetekkel ellátta: Szongott Kristóf. Szamosújvárt, 1892.

Chorenei második könyvének 61-dik fejezetében, hol Árdávászt mázsiszi fogságát beszéli el, szintén a vén asszonyok tanúságára hivatkozik, midőn így szól: „A vén asszonyok is azt beszélik róla, hogy ő most is él, egy barlangban bezárva, vas lánczczal lekötve...”

2) Chorenei nemcsak a mesés hagyományt, a nemzeti mondákat és regéket vette át elődeitől, hanem a becses történeti énekeket is. Különösen a hősénekeket kedvelte Chorenei; szívesen jelent meg neves történetirónk az ünnepélyes gyülekezeten, hol kitűnő énekesek hangszer mellett énekelték meg az örmény hősök és nagy férfiak tetteit. „Ezt énekelték némelyek czimbalom-szó mellett; én hallottam füleimmel.“ *)

A mit Chorenei ez ünnepélyes gyülekezeten a nép élő ajkáról hallott, azt történelmében fel is használta. Művének első és második könyvét, mondja Vetter, csaknem kizárólag ezen énekekből alkotta, melyeket többnyire prózában átalakított és kibővített; 12 éneket pedig szóról szóra tartott fön számunkra.

A 12 énekből 3 darabot itt is bemutatunk eredeti szövegben, melyek hű magyar fordítását a magyar „Chorenei“-nek az egyes darabok végén zárójelben megjelölt helyeiből vesszük át:

I.

Jérgner jérgin jév jérgir ;	Vajudott az ég és föld ;
Jérgner jév dziráni dzov ;	Vajudott a bíborszínű tenger is ;
Jergn i dzovun uner zgármêrig [jégheknign ;	A tengerben piros káka születet t ;
Ênt jéghekán phogh dzuch jé- lâner ;	A káka nyakából füst jött ki :
Ênt jéghekán phogh pocz jélâner ;	A káka nyakából láng jött ki ;
Jev i poczujn bádánjégig vázer ;	Es a lángból egy fiú ugrott ki ;
Nâ hur hjér uner,	Kinek tűzhaja,
Pocz uner murusz	Lángszakála volt,
Jev ácsgunkhên ein árjékágunkh.	Szemei napok voltak.

(Első könyv, 31. fejezet).

E darab, melynek mythologiai jelentősége van, a hős Váhákên-nak, az örmények Herkulesének születését éneкли meg.

*) L. Chorenei első könyvének 31-dik fejezetét, mely a hős Váhákênről szól.

II.

Jéthe tu horsz hédzczhisz	Ha vadászni mész lóháton
Házád i vjér i Mászisz.	A szabad Másziszra,
Ézkhjéz gálczhinkhácskh, dárzczhin	A tündérek elfognak és elvisznek
Házád i vjér i Mászisz:	A szabad Másziszra;
Ánt gáczzesz	Amott fogsz maradni,
Jév ézlujsz mi diésczczesz.	De a világosságot nem fogod látni.

(Második könyv, 61. fejj.)

E darab tartalma: Ártásesz, kinek halála után fia Árdávászt jutott az örmény trónra, megátkozza fiát, mivel — miként Koltén *) dalnokai regélik — így szólott atyjához:

III.

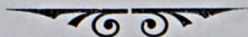
Mincs tu kénáczzjér	Ha te elmész
Jév zjérgirsz ámjénájn	És az egész országot
Ént khjez dárár,	Magaddal viszed,
Jész ávjérágáczhész	Miként fogok én a romok felett
Vorbesz thákávorjem?	Uralkodni?

Ez ősi énekek keletkezésének ideje, mint Vetter állításából is kitűnik, valószínűleg a Krisztus előtti V. és a Krisztus utáni II. század közé esik; keletkezési helyük pedig a közép Araxes (Jerászch) völgye.

A hős-énekek költészeti becsére térve azt mondja Vetter, hogy habár a reánk maradt darabok oly rövidek és oly csekély számúak, hogy meg sem ítéltetők, mindazáltal e darabok, melyeket Chorenei nem költészeti, hanem csupán mint történeti érveket őrzött meg számunkra, rövid tartalmuknál fogva is világos jelét adják a költő fenkölt gondolkodásának és finom izlésének. Ezt bizonyítják az azokban előforduló választékos szavak és kifejezések, nem különben a czélszerűen elhalmazott hasonlatok, allegoriák, metaphorák, metonymiák gyakori megjelenései is.

„Hántesz Ámszorea“ után

Voith Antal.

*) Koltén, Nagy-Örményország Vaszpurágán tartományának egyik kerülete, melyben sok szőlő és bor terem; a Jerászch folyó és Chápán (Háppánt) kerület között fekszik, főhelye Ákulisz, mi annyit tesz: Szőlővel teli (Ajkov li). Chorenei, Nagy-Örm. története, 153. lap.

A magyar-örmény nemes családok czímerlevelei.

Közléteszi: dr. Temesváry János.

XVI.

Kövér család.

E magyar-örmény nemes családot, melynek legkiválóbb fia Ákontz-Kövér István, velencei örmény érsek volt¹⁾, két ízben érte azon nagy kitüntetés, hogy egy-egy ága a hazai nemesek díszes koszorújába felvettett. Kövér János és Kajetán, néhai Kövér Gergely fiai, gyergyószentmiklósi örmény kereskedők voltak az elsők, kiket a nagy kiterjedésű Kövér családból Mária Terézia királynő Bécsben 1780. május 24-én kelt czímerlevelével összes hozzátartozóikkal u. m. Izsák Máriával, Kövér Jánosnak hitestársával, György, Teréz, Anna, Mária és Ripszime magzataival s mindkét czímerversző összes mindkét nembeli törvényes ivadékaival együtt a hazai kereskedelem felvirágoztatása és előbb említett Kövér Jánosnak ép úgy, mint néhai atyjának gyergyószentmiklósi előbb tanácsnoki, utóbb birói minőségében szerzett bokros érdemei megjutalmazására nemesi rangra emelt. A nemesség adományozásánál kegyes figyelmére méltatta a dicső királynő azon fontos körülményt is, hogy mindkét czímerversző azon Kövér Tódornak unokája, ki az 1703. évi háborús mozgalmak és zavaros viszonyok között Moldvába, előbbi tűzhelyére visszasiető gyergyói örménységet visszatérésre, az előbb vallott, Krisztusban csak egy természetet hirdető Eutyches tanától való elpártolásra és a római egyház hitelveinek elfogadására bírta. — 1804. augusztus 17-én pedig I. Ferencz király Bécsben kelt czímerlevelével Kövér Tódor, Kajetán, János, Simon és Antal fivéreknek adományozott nemességet és pedig nemcsak az 1795-ik évben Temesvármegyében szélteben pusztító éhínség alkalmával szenvedő embertársaik szükségének enyhítésére általuk

¹⁾ Ákontz és Kövér ugyanazon egy magyar-örmény családnak csak különböző elnevezései.

nemeskeblűen felajánlott nagyobb mennyiségű gabona mintegy viszonzásául, hanem hálás elismeréseül egyszerűen azon hadi érdemeknek is, melyeket egyikük mint az 1797-ik évi francia invasio visszaverésére Temesvármegyében is alakult nemesi fölkelő sereg egyik kimagasló tagja a szorongatott haza és trón megvédésében ismételten tanusított. Említett fivéreken kívül ez alkalommal Ferencz király nemesi rangra emelte Tódornak hitestársától, nemes Csiky Annától született Emmánuel, Antal, István, Gergely és Márton fiait, nem különben Mária, Kata, Sára, Teréz és Janka leányait; továbbá Kajetánnak nejétől, nemes Dániel Teréztől született Kajetán, Márton, Jenő fiait, Mária, Margit és Teréz leányait, végül Jánosnak hitestársával, nemes Csiky Rebekával nemzett János fiát, Erzsébet, Mária és Anna leányait s valamennyiök összes törvényes mindkétnemű utódait.

A Kővér János és Kajetán, nem különben hozzátartozóik részére Bécsben 1780. május 24-én kiállított czímerlevél így hangzik:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis: Quod, cum Nobis perspectum esset, Liberalitate et Clementia, qua munifici Principes Fideles subditos amplectuntur, horum benemerendi studium magis adhuc excitari, propriumque Nobis semper fuisset, eorum, qui publico utiles esse contendunt, studia, ac voluntates, et fovere libenter, et munifica complecti liberalitate; ideo cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum demissam Nobis propterea factam commendationem, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis Ioannis et Cajetani Kővér de Gyergyó Szent Miklós, Gregorii quondam Kővér Filiorum, Civium et Quaestorum Oppidi in Transsilvania Gyergyó-Szent-Miklós, quae iidem Nobis, Augustaeque Domui Nostrae cum alias pro temporum et occasionum exigentia, tum vero mercaturam cum emolumento vectigalium Nostrorum exercendo exhibuisse et impendisse dicuntur; benignam praeterea habentes rationem illorum etiam servitiorum, quae Avus ipsorum Theodorus quondam Kővér, dum genti Armenae, e Transsil-

vania Anno Domini millesimo septingentesimo tertio ob
 turbines belli in vicinam Moldaviam remigranti ad reme-
 andum, suscipiendamque denuo Augustae Nostrae Domus
 tutelam, ad eiurandos item Eutychianae Haeresis errores,
 amplectendamque Catholicae Religionis veritatem Author
 Suasorque fuisse, producto coram Nobis Tabulae conti-
 nuae Sedis Gyergyó testimonio induceretur, servitiorum
 item, quae praefatus Gregorius Kővér, Ioannis et Ca-
 jetani Genitor, ipseque etiam Ioannes diversa in Magis-
 tratu dicti Oppidi Gyergyó Szent Miklós officia, et sig-
 nanter Senatoris, etiam Iudicisque munia laudabiliter sus-
 tinendo exhibuisse et praestitisse et respective exhibere
 ac praestare perhibentur, qualiaive dictos Ioannem et
 Cajetanum, imo et maiora deinceps quoque exhibitu-
 ros et impensuros benigne confidimus; studia etiam et
 scientias, quibus Cajetanus Kővér ingenium suum ad res
 bene merendas non tam in Regia Nostra Claudiopolitana,
 quam in antiquissima, ac celeberrima Caesareo Regia et
 Archiducali Nostra Vindobonensi Universitate excolere,
 formareque in curis habuit, aliasque praestantes ipsius
 animi dotes in benignam considerationem sumentes; eos-
 dem Ioannem et Cajetanum Kővér, Ioannisque Con-
 iugem Maria Isaak, et Filium Georgium, Filiasque The-
 resiam, Annam Mariam, et Ripsime seu Rosaliam, iam
 natos et in posterum Divina Benedictione e legitimo tho-
 ro nascituros Liberos, eorumque Haeredes et Posteros
 utriusque Sexus universos de supremae potestatis Nos-
 trae Caesareo-Regiae ac Principalis plenitudine, Gratiaque
 speciali in coetum et numerum verorum et indubitato-
 rum antelati Magni Principatus Nostri Transsilvaniae,
 nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum,
 Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditiarum
 Nobiliū duximus annumerandos, cooptandos et adscri-
 bendos, annuentes et ex certa scientia Nostra, animoque
 deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futu-
 ris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis,
 Honoribus, Privilegiis, Praerogativis, Immunitatibusque,
 quibus caeteri veri et indubitati dicti Magni Principatus
 Nostri Transsilvaniae, Partiumque eidem incorporatarum,

nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum. Dictionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure, et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque et Posterius utriusque sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga eosdem Ioannem et Cajetanum, praefatosque eorum declaratae benignitatis signum, veraeque et perfectae Nobilitatis Testimonium haec Arma seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare erectum, per insitionem

Kövérek család czimere.

a basi in caput ducta pyramidalis figura argentea tripartitum, ac prima quidem sui parte aureum, in qua Aquila nigra alis expansis, rostro patulo, et lingua rubicunda exerta, ad sinistram scuti oram conversa visitur; secunda vero parte caeruleum, tres continens stellas aureas sexangulas situ . . . tertia denique pars constat ex spicula pyramidalis superius iam descripta, quae proceram exhibet arborem pinum, secus quam graditur in solo graminoso candidus Aries, animositatis symbolum, cornibus et unguibus auro tinctis; Scuto incumbit situ recto locata Galea tornearia, auro coronata clathrataque, purpura suffulta, auro redacta, torque ac monili pariter aureis circumducta; Apicem inter bina cornua aurea ornante brachio cataphractura armato, frameam stringente, capulo aureo conspicuam; Lacinae autem hinc atrae et aurea, illinc caeruleae et argenteae scuti latera decenter ac venuste illustrant; prout haec omnia in capite seu principio praesentium Litterarum Nostrarum docta manu, et arte pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur, iisdem Ioanni et Cajetano Kövérek, praefatisque eorum gratiose danda duximus et concedenda, decernentes, et ex certa scientia Nostra, animoque deliberato concernentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem arma, seu No-

bilitatis Insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Magni Principatus Nostri Transsilvaniae, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Iuribus, Privilegiis, Praerogativis, Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Magni Principatus Nostri Transsilvaniae, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibuscunque exercitiis Militaribus et Nobilitaribus, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulaeis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet Rerum ac expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Prae-eminentiae hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant Haeredesque et posteriores utriusque sexus universi valeant atque possint. Imo nobilitamus, damus et conferimus harum Nostrarum maioris et authentici sigilli Nostri impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio Litterarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, die vigesima quarta Mensis Maii, Anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo, Regnorum vero Nostrorum Quadragesimo.

Maria Theresia m. pr. Thadaeus Baro a Reischach m. pr.¹⁾
Alexander Horváth m. pr.

A Kövér János és Kajetán fivérek részére 1780-ban adományozott czímer tehát a következő: Álló ék által három részre vágott pajzs jobb arany mezejében kiterjesztett szárnyu balra néző egyfejű fekete sas, a bal kék mezőben három (2, 1) hatágu arany csillag, végül az ék alatti ezüst mezőben zöld talajon nyulánk

¹⁾ Kövér László békésvármegyei központi főszolgabíró birtokában levő eredetiből.

fenyő mellett jobbra haladó, arany szarvú hófehér kos látható. Sisakdísz két arany szarv között arany levélkoronán nyugvó pánczélos jobb kar aranymarkolatu görbe kardot villogtat. Foszladékok: jobbról fekete-arany, balról kék-ezüst.¹⁾

A Kövér Tódor, Kajetán, János, Simon és Antal fivérek, nem különben családtagjaik részére I. Ferencz császár-király által 1804. augusztus 17-én adományozott címérlevél szövege pedig a következő:

Nos Franciscus Secundus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum humillimam supplicationem atque intercessionem nostrae propterea factam Maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelium servitiorum meritis fidelium Nostrorum Theodori, Cajetani, Ioannis, Simeonis et Antonii omnium Kövér Fratrum utpote Germanorum et uterinorum, quae iidem Anno Millesimo Septingentesimo Nonagesimo quinto in promovendo Bono publico, praecipue Occasione ingruentis in Comitatu Temessiensi Famis, ad evitandum Populi Provinciae eiusdem discrimen seposito omni lucro suo, cum notabili pretii falcidia naturalibus promptly succurrendo, non secus et Anno Millesimo Septingentesimo Nonagesimo Septimo atrocis illius ad notorietatem interventae Domus Nostrae Austriacae per Gallos invasionis Limitum, unus ex ipsis in persona semet ad Insurrectionalem militiam statuendo, postquam idem per attactum Comitatum in secundarium Equitum Magistrum renunciatus exstisset, utiles suas Operationes possibili modo impendendo, se et alias etiam Sacrae praelibati Regni Nostri Hungariae Coronae Augustaeque Domui Nostrae Austriacae fideliter et constanter exhibuerunt et impenderunt ac in futurum etiam pari Fidelitatis et constantiae fervore (uti

¹⁾ E címert, melyet Nagy I. i. m. agyon hallgat, közli Siebmacher I. is i. m. IV. köt. 341., 1. de a foszladékok színét jobbról, nem különben a címéradományozás évét (1760) tévesen adja

Nobis de ipsis benigne pollicemur) exhibituri sunt, ac impensuri; Cum igitur ob id, tum vero ex gratia et Munificentia Nostra Caesareo Regia, qua quosque de Nobis Augustaue Domo Nostra et Republica Christiana benemeritos, virtutisque colendae Studiosos, antecessorum Nostrorum Divorum condam Hungariae Regum exemplo prosequi, eisque certa virtutum suarum Monumenta quae ad maiorum quaeque praestanda eos incitare possent discernere consuevimus, Eisdem Theodorum, Cajetanum, Ioannem, Simeonem et Antonium omnes omnino Kővér, ac per eos et quidem per Theodorum Filios Emanuelem, Antonium, Stephanum, Gregorium et Martinum, Filiasque Mariam, Catharinam, Saram, Theresiam et Ioannam ex consorte sua Anna Csiky; per Cajetanum Filios aequae Cajetanum, Martinum et Eugenium, Filiasque Mariam, Margaretham et Theresiam ex Consorte sua Theresia Daniel; per Ioannem autem Filium Ioannem, Filiasque Elisabetham, Mariam et Annam ex Consorte sua Rebeca Csiky susceptos et progenitos (Simone cum Consorte sua Catharina Csiky, et Antonio cum consorte sua Margaretha Lengyel prolibus destitutis) Haeredesque et posteros suos utriusque Sexus universos iam natos, ac in futurum Dei benedictione legitime nascituros, in consequentiam benignae Resolutionis per Augustissimum condam Imperatorem Hungariae Regem Iosephum II. Patrum Nostrum pie recordationis desideratissimum de dato Decimae Nonae Martii Millesimi septingentesimi octuagesimi quarti clementer elargitae e statu et conditione ignobili, in qua hactenus perstitisse dicuntur, de Regiae potestatis Nostrae plenitudine, et gratia speciali eximentes, in Coetum et numerum verorum antiquorum et indubitatorum praememorati Regni Nostri et partium eidem adnexarum Nobilium duximus adnumerandos cooperandosque et adscribendos, annuentes et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis Gratiis, Honoribus, Indultis, Privilegiis, Libertatibus, Iuribus, Praerogativis et Immunitatibus, quibus caeteri veri, antiqui et indubitati praedicti Regni Nostri

Hungariae Partiumque ei adnexarum Nobiles hactenus quomodolibet de iure vel antiqua consuetudine usi sunt et gavisi utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint, ac valeant, Haeredesque et Posterī ipsorum utriusque Sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga ipsos exhibitae Gratiae et Clementiae, ac liberalitatis Testimonium, veraeque et indubitatae Nobilitatis Signum haec Arma seu Nobilitatis Insignia:

Kövér Tótor czimere. respiciens. Secunda porro ac tertia sui parte coeruleum continens Pellicanum candidum exstructo super basi viridi nido insidentem, ac pullos suos sanguine e pectore vulnerato elcito pascentem, in illa dextrorsum, in hac vero sinistrorsum conversum. Scuto Incumbit Galea tornearia coronata clatrataque seu aperta purpura suffulta, auro reducta, torque ac monili circumducta, situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus propria Gripho Scutario inter Jugum alarum aquilinarum horizontaliter sectarum, ac Scuti tincturas ita, ut Metallum metallo et Color colori opponatur alternantium emergente fastigiata. Laciniis seu lemniscis, hinc aureis et coccineis, illinc vero argenteis et coeruleis a cono Galeae in Scuti oras large defluentibus Scutumque ipsum decenter ac venuste exornantibus; Quemadmodum haec omnia in principio seu Capite praesentium Litterarum Nostrarum pictoris edocta manu, propriisque ac genuinis suis coloribus clarius depicta, lucidius ob oculos intuentium posita esse conspicerentur, Eisdem Theodoro, Caje-

tano, Ioanni, Simeoni et Antonio omnibus Kővér, ac per Theodorum attactis Filiis suis Emanueli, Antonio, Stephano, Gregorio et Martino Filiabusque Mariae, Catharinae, Sarae, Theresiae et Ioannae; per Cajetanum vero filiis aequae Cajetano, Martino et Eugenio Filiabusque suis Mariae, Margarethae et Theresiae; per Ioannem autem Filio aequae Ioanni, Filiabusque Elisabethae, Mariae et Annae haeredibusque et Posteris suis utriusque Sexus universis iam natis et in futurum Dei benedictione legitime nascituris danda duximus et conferenda decernentes et certa Nostra Scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem arma seu Nobilitatis Insignia more aliorum verorum, antiquorum et indubitatorum praefati Regni Nostri Hungariae partiumque eidem adnexarum Nobilium sub iisdem Iuribus, Praerogativis, Indultis, Libertatibus et Immunitatibus, quibus iidem de Iure vel antiqua consuetudine usi sunt ac gavisi, utunturque et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Monomachiis, ac aliis omnibus ac singulis, ac quibusvis Nobilitaribus et Militaribus Exercitiis, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulacis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulturis, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae, vetustae ac indubitatae Nobilitatis Titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Gradus, Dignitatis, Honoris et Praeeminentiae hominibus insignitos, et ornatos, dici, nominari, haberi et reputari volumus et mandamus, ferre, gestare, ac illis in aevum uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque et posterii ipsorum utriusque sexus universi valeant atque possint; imo nobilitamus, damus, conferimus, et concedimus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes Litteras Nostras privilegiales Secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae utimur independenti communitas iisdem Theodoro, Cajetano, Ioanni, Simeoni et Antonio omnibus Kővér, ac per Theodorum Filiis suis Emanueli, Antonio, Stephano, Gregorio et Martino, filiabusque Mariae, Catharinae, Sa-

rae, Theresiae et Ioannae; per Cajetanum vero filiis aequae Cajetano, Martino et Eugenio Filiabusque Mariae, Margarethae et Theresiae; per Ioannem autem filio aequae Ioanni, filiabusque Elisabethae, Mariae et Annae, Haeredibusque ac posteris suis utriusque Sexus universis iam natis et in futurum Dei benedictione legitime nascituris gratiose dandas duximus et concedendas. Datum per manus fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Josephi Erdődy de Monyorókerék Montis Claudi et Comitatus Varasdiensis perpetui Comitis, prout et Arcis Civitatisque eiusdem nominis Haereditarii Capitanei, Camerarii Nostri et Actualis Intimi Status Consiliarii per Regnum Nostrum Hungariae Ianitorum Regalium Magistri, Comitatus Nitriensis Supremi Comitis ac Pro-Cancellarii Nostri Regii Hungarico Aulici, in Archiducali Civitate Nostra Vienna Austriae die decima septima Mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Octingentesimo Quarto, Regnorum Nostrorum Romani, Hungariae, item Bohemiae et Reliquorum Anno Decimo tertio. Reverendissimo, Reverendis item ac Venerabilibus in Christo Patribus (Archi-Episcopatu Strigoniensi vacante) Comite Ladislao Kollonich de Kollegrad Colocensis et Bacsensis canonice unitarum Metropolitanarum Ecclesiarum Archiepiscopo, Andrea Bacsinszky Graeci Ritus Catholicorum Munkácsiensis, Matthaeo Francisco Kerticza Bosnensis seu Diakovariensis et Syrmiensis, Maximiliano Verhovác Zagrabiensis, Francisco Xav. Fuchs Nitriensis, Ioanne e Comitibus de Reva Scepusiensi, Ignatio Darabant Graeci Ritus Catholicorum Magno-Varadiensis, Ioanne Jessich Segniensis et Modrussiensi seu Corbaviensis, Nicolao Milassin Albaregalensis, Silvestro Bubanovic G. R. Cath. Crisiensis, Josepho Mártonffy de Csik-Mind-Szent Transylvaniensis, Gabriele Szerdahelyi de Nyitra-Szerdahely Neosoliensis, Ladislao Kőszeghi Csánádiensis, Francisco Szany Rosnaviensi, Francisco Miklóssy Magno-Váradensis, Sedibus Vacziensi, Agriensi, Quinque-Ecclesiensi, Iaurinensi, Vesprimiensi et Szabariensi vacantibus, Josepho Pierer de Hodos consecrato Tinniniensi, Josepho Vilt consecrato Belgradi-

ensis et Szamandriensis, Comite Sigismundo Keglevics de Buzin Electo Maariensis, Josepho Petheő Electo Drivestensis Ecclesiarum Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Serenissimo item Archiduce Austriae Domino Josepho Regni Nostri Hungariae Palatino, et Locumtenente Nostro Regio, nec non Spectabilibus ac Magnificis Francisco Szent-Iványi de Eadem, Iudice Curiae Nostrae Regiae, Comite Ioanne Erdődy de Monyorókerék, Regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Bano Comite Josepho Brunszvik de Korompa Tavernicorum, Comite Carolo Pálffy ab Erdőd Curiae, Comite Francisco Zichy de Vasonkeő Pincernarum, Comite Josepho Georgio de Batthyán perpetuo in Németh-Ujvár Dapiferorum, Comite Michaele de Nádasd perpetuo Terrae Fogaras Agasonum, Comite Francisco Szécheny Sarvári Felső Vidék Cubiculariorum, antelato Comite Josepho Erdődy de Monyorókerék Ianitorum Nostrorum Regalium per Hungariam Magistris, Illustrissimo S. R. I. Principe Nicolao Eszterházy de Galantha Nobilis Turmae Nostrae Praetorianae Capitaneo et praelibato Comite Carolo Pálffy ab Erdőd Comite Posoniensi, caeterisque quamplurimis saepedicti Regni Nostri Hungariae Comitatus tenentibus et Honores.

Franciscus m. pr. Comes Josephus Erdődy m. pr.

Ioannes Barthodeiszky m. pr.¹⁾

Kövér Tódor, Kajetán, János, Simon és Antal, továbbá utódjaik czímere e szerint a következő: Négyelt pajzs, melynek első és negyedik, balról jobbra haladó hullámzatos, négy ezüst gerendával megrakott vörös mezéjében ágaskodó bal (jobb) arany griff jobbában kivont kardot villogtat; a második és harmadik kék mezőben zöld talajra helyezett fészkeben ülő fehér pelikán vérvél táplálja kicsinyeit. Sisakdísz két sas-szárny között, melyek jobbika vörös-arany, a bal pedig ezüst-kék, koronából kinövő jobb arany griff kivont karddal. Foszladékok jobbról: vörös-arany, balról kék-ezüst.²⁾

¹⁾ I. Ferencz királyunk 1804. október 26-án kelt és Kövér Ferencz aradi tisztviselő birtokában levő eredeti átiratából.

²⁾ E czimerről Nagy I. és Siebmacher I. i. m. mit sem tudnak.

Szamosújvári levelek.

VII.

— A tűzoltás szervezete. —

Ha a legelső magyar ember a király, — úgy a legnagyobb magyar tűzoltó a királyi háznak egyik legmagyarabb tagja: József főherczeg. — A kik őt közéről ismerik, meseszerűnek mondják áldozatkészségét, melylyel — mint tűzoltó is — embertársai baján, veszedelmén segít. Ha nappal, ha éjjel jelez tűzvészt az alsuthi harang komor kongása, a főherczeg — félretéve minden kényelmet — a hont védelmezni mindig kész katona elszánt bátorságával és serényen cselekvő eszélyességével siet a közveszély színhelyére; s a hol csak megjelen, eltűnik a rettegés, látása bátorságot önt a szerencsétlenekbe, kiknek oly sok könnyét fölszárítja. Az általa szervezett tűzoltó szakasz már hetvennél több tüzesetnél jelent meg; s a ki a vész elhárításában mindig legelől működött, maga a főherczeg — a magyar nádor unokája — volt az!

A tűzoltó egyletek üdvös intézménye úgyszólván, országszerte el van terjedve, mondhatni: megszilárdulva. A magyar tűzoltó szövetség kimutatásából azt látjuk, hogy az egész magyar föld területén összesen közel nyolczvankilenczezer tűzoltó működik; melyből a mi vármegyénkre: Szolnok Dobokára is számot tevő tűzoltó-csapat esik.

Természetesen nekünk is meg van már sok év óta a saját külön tűzoltó egyletünk; azonkívül vannak tűzvédelmi intézkedéseink; építészeti rendtartásunk tekintettel van a tűzbiztonsági óvintézkedésekre; tűzrendészetünk kormányhatóságilag jóváhagyott szabályrendelettel van szervezve; vannak városi és fegyintézeti tűzfecskendőink; van tűzoltói őrtanyánk és modern jelző készülékünk; de a mellett a lakosság körében, a tűzkárok elleni biztosítás is általánosan el van terjedve.

Városunknak, a belügyminiszterium által még pár évvel ezelőtt jóváhagyott, illetve megerősített tűzrendészeti szabályrendeletében lényegileg az alább vázolt rendelkezések foglaltatnak, u. m. általános hatá-

rozatok; övrendszabályok a tűzvész elhárítására; a tűzszemlélt, a tűzoltási eljárást, az oltóeszközöket és oltószereket, s a tűz elleni tényleges védekezést szabályozó intézkedések; az ezen szabályrendelet áthágásából eredő büntető eljárás s végül az átmeneti intézkedések.

A nyolcz fejezetben és harmincznyolcz szakaszban egybefoglalt rendelkezések közt mindjárt az első pontban kimondatik: hogy a tűzrendészet technikai részét a város területén a tűzoltó csapat főparancsnoka, a többi rendőri intézkedéseket pedig a rendőrfőkapitány (vagy akadályoztatása esetén helyettese) eszközli. A további szakaszokban kimondja e szabályrendelet: hogy a szolgálatban levő tűzoltó közhatósági személynek tekintendő, hogy olynemű cselekvényeket, melyek a helyi viszonyok miatt könnyen tűzvést idézhetnek elő, habár azok a fennálló törvények és rendeletek szerint még eltiltva nincsenek, — a képviselőtestületnek a rendőrfőkapitány előterjesztésére jogában áll kibocsátandó rendeletek által eltiltani, — hogy évenként legalább kétszer (tavasszal és ősszel) a városon levő összes épületek „tűz-szemle“ alá veendőek az erre rendelt bizottság által, — hogy a város minden férfi lakosa, a betöltött husz évtől negyven évig, eltekintve némely meghatározott kivételektől, az előforduló tüzesetek alkalmával, testi képessége s egészségi állapota szerint a tűzvész elfojtására tényleg közreműködni köteles, — hogy a tűzoltó csapat, valamint a netán megjelent más (idegen) tűzoltó testületek is saját alapszabályaik, szolgálati utasításaik értelmében végzik teendőjüket, s ezek közvetlen előljárójuk, illetőleg a helyi tűzoltó csapat vezénylő parancsnokának rendelkezése alatt állanak, — hogy a tűzoltási költségek fedezésére köteles minden városi polgár egyenes állami adója két százalékát befizetni, hogy a most említett tűzoltási díj a helybeli állami egyenes adóval együttesen szedendő be, s valamely pénzütemnél a városi tanács útján, mint tűzoltási alap gyümölcsöztetendő, — hogy a rendelkezésre álló összes műszaki és segéderő teendőjét (minők az oltás, mentés, örködés) a helybeli tűzoltó-csapat vezénylő parancsnoka jelöli ki és hajtatja végre, — hogy a tűz

továbbterjedésének lehető meggátlása céljából, a tetőzetek vagy épületek lebontása csak a városi hatóság engedélyével eszközölhetők, — hogy a szabályrendelet alapján büntetendő kihágások felett elsőfokúlag a rendőrségi főkapitány, másodfokúlag a megye alispánja, harmadfokúlag a belügyminiszter határoz, — hogy a tűzvésznél magát kitüntetett tűzoltó a városi közönség által jutalomban fog részesíttetni; a működése közben önhibáján kívül károsult vagy szerencsétlenül járt tűzoltó pedig a kár és munkaképtelenség mérvéhez képest, vagy egyszerre: mindenkorra kielégítésben, vagy állandóan huzandó segélyben részesül; illetőleg teljes munkaképtelenség s vagyonihiány esetében a városi közönség költségén fog ápoltatni és eltartatni.

Ha az ily felsoroltak mellett tekintetbe vesszük, hogy szabályrendeletünk még a szokásos sertésperzselésnek a tűzbiztonsági elővigyázat szempontja által igényelt szabályozásáról, a szabadban való tüzelésről és a törökbuza (tengeri) hántásról, a takarmánybogyák és kazlak elhelyezéséről, a vízszállításra rendelt hordók és a tűzfecskendő-szekerek elé szükséges hámos lovak s más igavonó állatoknak kellő világlátban tartásáról és előállításáról, a kémények tisztántartásának rendszeresen teljesítendő ellenőrzéséről, a kéményseprőmesterek és segédjeiknek a tűzoltó-parancsnoksághoz való viszonyáról, illetve tűzvész esetében az oltásnál való személyes közreműködéséről, (a kéményseprők kerületei és munkadíjai külön vannak megállapítva), a háztulajdonosoknak a tűzbiztonsági és oltási szerek s eszközök készentartására vonatkozó kötelezettségeiről, a tűzjelzés módjáról és a tűzoltói jelvényekről, (melyek nálunk „Sz. T.“ betűkből állanak), a tűz eredete és okainak kinyomozásáról, az e részbeni felelősség tisztábazataláról, az alkalmazásba vett tűzoltó- és mentő-intézkedések felülvizsgálásáról, valamint a szabályrendelet ellen vétők által oly kihágások miatt, melyek a törvény büntető rendelkezései alá nem esnek, a helybeli tűzoltási alap javára befizetendő (husz forintig terjedhető) pénzbüntetésekről is intézkedéseket tartalmaz; — ha most már mindezeket kellő

figyelemre méltatjuk azon meggyőződésnek adhatunk kifejezést, hogy a város közrendészete e téren is eléggé szabályozva van; s közigazgatási szervezetünknek a fentebbiekben ismertetett ága a patriarkhalis adminisztráció színvonalából immár meglehetősen kiemelkedett.

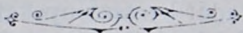
Az európai tűzvések krónikáiban — mint tudjuk — szomorú helyet foglal el a Boszporusz két patján elterülő török főváros: Sztambul. Gyakorta fölhangzik ott a városszerte aggodalmat keltő vészkiáltás: „Yanpin var...“ (Tűz van!), midőn a léghőrt pirosra festő lángtenger oly rémitően tükröződik vissza a tengerszoros éjlepte hullámaiban. A sűrűn összeépített faházak között, főleg a kisázsiai parton fekvő skutarii városrészben rohamosan harapozik el a tűz; mely legtöbbször emberáldozatot is követel. Ha százötven- kétszáz ház leég, ott azt mondják rá: „kis tűz volt;“ s nem ritka az oly tűzvész is, mely ötszáz, sőt ezer házat elhamvaszt. Konstantinápolyban igazán nagy szükség volt a budapesti magyar „tűzoltó baka“ szervező és vezénylő talentumára; a kinek emberbaráti működését e téren az ottoman kormány aligha képes az ő teljes érdeme szerint méltányolni, jóllehet a szerencsétlen városrészek lakóinak az első segélyt és védelmet, tűzvész idején az ő csapatai nyújtják.

Szamosújvárnak is fenmaradt a multból egy igen szomorú emléknappja, beírva a tűzvések gyászos évkönyvébe: az 1855. évi szeptember hó 21-ik napja, illetve e napnak estéje. Isten óvja meg városunkat több olyan pusztulástól!... Voltak mi nálunk e korszakot képező „nagy tűz“ idejében olyanok is, kik összetett kézzel várták, hogy minél előbb essenek keresztül a már kikerülhetlennek látszó szerencsétlenségen! A nők, gyermekek s elaggott öregek közül sokan az úgynevezett Hétkereszt (Kálvária) hegyre; míg mások a városi kültekre menekültek; s így emberélet szerencséjére nem esett áldozatul. De elhamvadt a szentferenczrendi szerzetesek temploma a mellette levő zárdával együtt, — a városi nagyvendéglő a tánczteremmel, a hentesboltok, negyvenöt lakóház, ötven istálló, tizenhárom üzleti helyiség, ötvenegy kamara, gabona-raktár és egyéb mellék-

épület. Mindazonáltal hála a Gondviselésnek a leégett város azután lassanként újra felépült; még szebben, mint azelőtt volt. „S új nap fényle reánk annyi veszélyek után!“ — —

Azért mégis — úgy vélem — a legmodernebb tűzrendészet, a legönfeláldozóbb tűzoltó-egylet, a legtökéletesebb tűzfecskendők mellett sem volna szabad megfeledeknünk egészen ama leghathatósabb támasz- és védelemről minden sors csapás, minden közveszély idején; melyről éji óreink egykor e város utczáin a keleti műezzinekre emlékeztető éneklő hangon esténként annyiszor kiáltoznak: „Ághotk áreczhek!... Imádkozzatok!!“

S.

A katholicizmus Perzsa-Örményországban.

A Nogély István, nagyvárad kanonok gondos szerkesztésében megjelenő képes havi közlöny („A katholicus hitterjesztés lapjai“) egyik mult évi füzeté Perzsiából, az ispaháni latin szertartású püspökség területéről hoz nagyérdekű eredeti tudósítást; melynek tartalmából álljanak itt a következő részletek: — Perzsia fészke a mohammedán gyűlölködésnek; ennél fogva a katholicus missio csak az ideszakadt katholicus hívek megmentésére és az Egyháztól hajdan elpártolt keresztények visszatérítésére szorítkozik. A katholicus missio VIII. Kelemen idejében kezdődött, mikor a perzsa fejedelem kérésére 1604-ben sarútlan kármeliták érkeztek ide, más szerzetesek is gyarapítván a hírhirdetők számát. VIII. Orbán 1629-ben fölállította az ispaháni püspökséget. — A mult század végén a latin szertartású püspökség elárvult. — Ujabb kísérlet csak századunk első negyedében történt, midőn 1840-ben a lazarista atyák missio területül kapták Perzsiát. — Fontos intézkedés történt a Szentszék részéről 1874-ben: életbe lépett újból a latin szertartású püspökség, függetlenítve a babiloni érsekség alól; a főpásztor azonban csak a

czimet viseli és nem lakik Perzsiában, — helyettese mindig a lazarista hírhirdetők főnöke. Ugyancsak 1874-ben állította föl a Szentszék a Perzsiában levő örmény és chaldeai katolikus hívek részére az apostoli delegációt; mely hivatalt jelenleg a latin szertartású főpásztor helyettese: főtisztelendő Montéty József, lazarista címzetes érsek viseli. A latin szertartású hívek száma csak: 150, örmény és chaldeai szertartású hívő van: 8000; hírhirdető van: 12, irgalmas szerzetbeli apáca: 20. Missio-állomások: Urmia, Khoszrova, Teherán és Taurisz (vagy Täbrisz). Székhely: a perzsa főváros, Teherán. Nehéz küzdelmet folytat a katolikus missio az angol és a merikai dúsgazdag protestáns missiókkal is, melyek a perzsiai szakadár-keresztényeket akarják a tévely lejtőjén az eretnység karjaiba vezetni! A hitélet jelen állapotáról sok érdekest, figyelemreméltót, és tanulságost ír a nevezett címzetes püspök. Mint írja, mult évben Urmia-ban, (Perzsa-Örményországban) és környékén harmincz községben tartottak missiót. A papnöveldeben képezett öt katolikus örmény áldozár végezte azt, egy lazarista atyának vezetése mellett. A katolikus hívek buzgón vettek részt a missióban, a Nesztorius-féle szakadárak körül is sokan megjelentek; utóbbiakból 574 tért vissza a katolikus Egyház kebelébe. Többen is jelenkeztek, de fölvetélük előtt próbára teszik őket. Az érsek reméli, hogy jövőre a megtérés tömeges lesz, mert sokfelé kérnek katolikus papot és iskolát. A papnövendékek közül többen fejezik be tanulmányaikat, tehát küldhetnek a szakadár községekbe buzgó örmény papokat. A Perzsiába érkezett lazarista atyák szorgalmasan tanulják az itt divatos nyelveket, — egyelőre pedig segédkeznek nyugtanak a nagyobb és kisebb papnövelde, közép-tanoda, népiskolák és árvaházak ellátásában. Ezeknek az intézeteknek növendékei megérdemlik a neveltetésükre fordított tetemes kiadásokat. — Szalmasz missio-állomásról többi közt azt írja egy lazarista atya, hogy a Nesztorius-féle eretnekek, angol és amerikai (protestáns) prédikátorok által fölbujtva pört támasztottak a katolikusok ellen, ki akarván őket szorítani négy templomukból,

melyek 250 év óta vannak a katolikus missiók birto-
kában. Félévig folyt a per, míglen a perzsa miniszter-
elnök: Eminé szultán, a katolikusoknak ítélte a tem-
plomokat, azzal a kijelentéssel, hogy a templomok rö-
gön visszaadandók, ha esetleg már el is foglalta az el-
lenfél. — De a sok vizontagság közepette diadalokat
is arat a katolikus missió, előkelő szakadárak megtér-
ése által. Egyike a megtérteknek: Benjámin Dávid,
az Urmiában született és anglikán eretnekségben nevelt
örmény, a kit az anglikán missio azért küldött Lon-
donba, hogy magát prédikátornak kiképezze; mielőtt
Londonból távozott, a katolikus hírtéért át és most
Rómában készül az egyházi rend fölvételére. A má-
sik megtérés Kosszi-ban történt: Raby Baba, a protes-
táns középiskolának tudós tanára megtért, a ki valóság-
os nyereség a katolikus missióra nézve; mert hírneves
tudós és ünnepezt szónok. A harmadik megtért, előkelő
férfiú: Odisu Khinu. — Perzsiához tartozik, egyházi
tekintetben, Afghanistanának az a része is, mely az ur-
miai tó és a Tigris folyam vizválasztójától keletre feks-
zik. Az urmiai tó környékétől délre esik a népes Szi-
nah város, melynek katolikus missiójáról ezeket írja
főtisztelendő Mafaral hithirdető: „Sikerült két iskolát
alapítanom; mindkét tanoda közös épületben levén a tem-
plommal, a zsidó és mohammedán szülők idegenkedtek,
nehogy gyermekeik vallása csorbát szenvedjen; a mo-
ammedánokat a seik-ul-islam (főpap) egyenesen el is
tiltotta. Béreltem tehát házat a város ama részében, a hol
a jobbmódú zsidók és mohammedánok laknak. Ez a ház
többnyire üresen állott, mert csak átköltöző zsidó családok
bérelték ki időnként; mivel nem iskolának épült és rozoga
állapotban használni nem lehetett, tetemes költséget nyelt
el kijavitása. A legjobb terem bevált előkelőbb családok
fiainak, iskolául; a másik kettő lett a keresztény és zsi-
dó fiúk tanterme. Tanítjuk a franczia, perzsa,
arab és chaldeai nyelveket. A keresztény fiúk e-
gészen el vannak különítve, mert vallásukra az együtt-
lét zsidó és mohammedán gyermekekkel káros befolyást
gyakorolna. A mi lakás nem kellett iskolának, azt átén-

gedtem annak a keresztény családnak, mely a tanhelyiségeket tisztogatja, a játszóterül szolgáló udvart rendben tartja és felügyel, mert a rendőrség oly szervezetlen, hogy a lopások napirenden vannak. A leánynövendékek számára, — a kik mind katolikusok, — berendeztem a régi iskolát. Tanítónő nincs, mert Kurdisztánban, (vagyis Perzsa-Örményországnak kurdok által lakott részében) mutatóba sem találni keresztény nőt, a ki olvasni vagy írni tudna; egész tudománya, hogy elmondja a Miatyánkot, Üdvözlégyet és Hiszekegyet. Egyelőre csak olyan tanítónő működik, a ki tud — varrni. Ez a tanítónő fegyelmezi a leánykákat, tanítja a házi munkát, a helybeli katolikus örmény pap pedig naponként ad egy órát a hittanból! — Addig nem megyünk semmire, míg nem kapunk apáczákat; a kik a tanításon kívül, a betegápolás által is hatnának részint a hitélet emelésére, részint a hitetlenek előítéleteinek eloszlatására!“

És mi csodálattal szemléljük a hősök egyházának azon önfeláldozó fiait, kik mint hírhirdetők semmi nehézségtől és veszélytől vissza nem riadva, apostoli buzgalommal terjesztik a katolicizmust mind a négy világtáj felé, — s mind az öt világrészben.

Sz. K.

Kisebb közlemények.

A marseillei „Armenia“ jubileuma 1894. aug. havában lépett a Marseille-ben Portugálián szerkesztésében hetenként kétszer megjelenő örmény lap tizedik évfolyamába. Az amerikai örmények ezt az eseményt szép ünneppel ülték meg. Dserzi Szithi-ben gyűltek össze a newyorki és a vidéken lakó örmények majdnem teljes számmal. Az emlékezetes ünnepet nemzeti dal eléneklésével kezdték el: most felhúzták a függönyt: a színpadon egy selyemtakaróval bevont és virágokkal díszített íróasztal, és rajta az »Armenia«-nak mind a tiz év folyama díszkötésben. A terem örmény kitünőségek arcképeivel volt felékesítve. Erre Eginián örmény költő, kinek egyik gyönyörű költeményét Fehér Gerő remek fordításában lapunk is bemutatta, az »Armenia« szerkesztőjének életrajzát olvasta fel. Elmondotta azt is, hogy mily jelentékeny szolgálatot tett lapja az örménységnek.

E lap volt az, mely az Örményországon kívül élő örmény kolónusokat nemcsak közelebb hozta egymáshoz és egymással megismertette, de a nemzet- és hazaszeretet tüzét is élesztette. « A két alkalmi költemény elszavalása után a hallgatóság egy része a színpadra ment fel, hogy egyenként szemügyre vegye azokat a kiállított kézimunkákat és ajándéktárgyakat, miket az örmény nők az »Armenia«-nak szántak. A szerkesztőnek küldötték az ünnepély jövedelmét is.

Isakovics örmény kath. érsek. Lembergben 1895. jan. 31-én történt meg a hálafelirat ünnepélyes átadása Sapieha Ádám hercegnek, a kiállítás elnökének. A hálafeliratot kétszázezeren irták alá. Ebben mindenekelőtt a lengyel nemzet háláját és köszönetét fejezi ki a lengyel kiállítás rendezéseért, mely a lengyel népnek tiszteletet szerzett. A küldöttségben, melyben háromszázan vettek részt, képviselve voltak az összes galicziai városok, a képviselők és városi tanácsstagok, az egyetemi tanárok, az összes lebergi egyletek; sőt a parasztok is részt vettek a küldöttségben, melynek szónoka Isakovics Izsák örmény érsek volt, ki kiemelte Sapieha herceg érdemeit a haza körül, a melynek szolgálatára szentelte életét: »Csak az egész nemzet hálája méltó ezekre a szolgálatokra...«

Irodalom és művészet.

A szamosújvári „Armenia“ jubileuma. Folyóiratunk következő, ápril havi száma, megindítása óta a századik füzet leendő. Több, mint nyolcz év óta az örménységre vonatkozó, sokoldalú ismertetéseinkkel szerencsések voltunk megnyerhetni a hazai sajtó osztatlan elismerését és pedig nemcsak maga a folyóirat részére, de elismerést vívtunk ki Magyarországon az örmény nemzet dicsó multja és ősi kultúrája iránt is, mely hazai közönségünk előtt korábban jóformán terra incognita volt. A magyar örmények hazafiságát e honban ismerte a magyar olvasóközönség azelőtt is, — de alig birt tudomással arról, hogy lovagias vendégszeretettel befogadott örmény menekültjei egy sokat szenvedett, de keleten ósrégi keresztény kultúrával birt nemzetnek elszakadt töredékét képezte! — Az »Armenia« szerkesztősége gondoskodott arról, hogy jövő havi, századik füzete a közönségesnél ünnepélyesebb alakban jelenjék meg; s e végre több tekintélyes egyént is kért fel az alkalomszerű közreműködésre. Előre is felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét az ápril havi jubiláris diszfüzetünkre!

Örmény estélyt tartottak nem régen a moszkvai örmények. Kiváló egyének működtek közre; a jótékony célra rendezett estély, melynek jövedelme nem megvetendő, műsora következő: I. Öt dal. II. Ezen estélyre írott zenedarabok. III. Élő képek: a) Szászuni Dávid (néprege), b) Váhákén születése (Chorenei Mózes után), c) A törökök és kurdok megtámadják az örményeket. A közreműködők örmény nemzeti jelmezben. A nagy terem egyik fala az »áni-i palotát« ábrázolja; a kisebb teremben, mely keleti diszben fénylett, diorama, a szászuni hegyek közt levő tó, stb.

Közgazdasági élet.

A „szamosújvári takarékpénztár“ mult évi üzleti forgalma 2.337.869 frt 66 kr., betét állománya 509.577 frt 27 kr., váltó követelése 268511 frt 56 kr., kötvény követelése 187.843 frt 22 kr., jelzálog követelése 53.610 frt volt. A tiszta jövedelem 12.422 frt 59 kr. Ezen jövedelemből 400 firtal járult a Szamosújvárt életbe léptetendő »örmény kath. leány árvaháznál« létesítendő kegyuri alapítványhoz, mely összeg a mult évben is visszatartott 500 frt alapítványi tőkéhez csatoltatott; 22 frt 59 kr. jótékony célra fordított. A fennmaradt 12000 frt következőleg osztott fel: A tartalékalap kapott 600 firtot (5⁰/₀), az igazgatóság 2880 firtot (24⁰/₀), a felügyelő bizottság 480 firtot (4⁰/₀), a vezérigazgató 240 firtot (2⁰/₀), pénztárnok 240 firtot, a könyvvezető-titkár 240 firtot, jótékony célra 120 frt (1⁰/₀), a részvényesek kaptak 7200 firtot (60⁰/₀).

Mi újság az örmény világban?

Katholikus papnövelde. XIII. Leo pápa Ó Szentsége, a római kollégiumokon kívül, még egy nagy katolikus papnöveldet (semináriumot) készül felállítani Konstantinápolyban, — a keleti szertartású vagyis a görög, örmény, szir és khaldaeai rituson levő katolikus egyházak részére; s egyszersmind anyagi segélylyel is támogatni ohajtja a szóbanlevő nehéz viszonyok közt élő egyházakat, hivatásuk méltó betölthetésében.

Külföldi lapok az örményországi eseményekről. A new-york-i »Morning Advertiser« értesüléseit az örményországi eseményekről az »Associated Press« atheni levelezőjétől kapja. — A párisi »Temps«, mely már néhány önálló cikkben szólott az örmény vérengzésekről, majdnem minden nap közöl »Örmény dolgok« czim alatt ide tartozó híreket. — Az »Autorite« — ez a jelentékeny monarchikus lap — azt mondja, hogy Franciaország nem zárkozhatik el az örmény kérdés elől, mert közömbösségével a francia érdekeket is veszélyeztetheti. — A »La Justice« egyik vezércikke (En Armenie) igen rokonszenvesen szól az örményekről; a szép cikk így végződik: »Köteles Franciaország segélyt nyújtani az örményeknek, de ne küldjön seregeket Törökországba, hanem csak jó tanácsot adjon a Portának.«

Ajándék Romania uralkodójának. A román király nov. 16-án ülte meg esüst menyegzőjét, Ekkor megjelent a palotában Dsáburov Péter nevű gazdag örmény, ki a bukaresti »keleti bazar« tulajdonosa és Ó Felségeiknek ebből az alkalomból egy oly remekművű becses perzsa szőnyeget adott át, melyről nagy csodálkozással irnak a bukaresti összes lapok.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre »Aurora« könyvnyomdája.
